

DİJİTALLEŞMENİN EĞİTİM ALANINA YANSIMALARI: ÖĞRENME KÜLTÜRÜNDE YENİ ROLLER VE DİNAMİKLER

Toplumsal değişim ve dönüşümler, tarih boyunca eğitimi etkileyen başlıca dinamikler arasında yer almıştır. 21. yüzyılda ise bu değişimlerin merkezinde dijitalleşme bulunmaktadır. Dijital teknolojiler, bilgi üretimi, paylaşımı ve erişim biçimlerini dönüştürürken; eğitim sistemlerini, öğrenme ortamlarını ve pedagojik yaklaşımları da köklü bir şekilde yeniden şekillendirmiştir.

Serdar ERDOĞAN

Eğitim, yalnızca sınıf ortamında yürütülen ve öğretmenin bilgi aktardığı tek yönlü bir süreç olmaktan çıkarak; zaman, mekân ve roller açısından daha esnek, etkileşimli ve çok boyutlu bir yapıya dönüşmüştür (Karakaya & Karaman, 2020).

Bu dönüşüm, öğretmen ve öğrencinin rollerinde beliren değişiklikler doğurmuş; öğrenme süreci dijital araçlarla bireyselleşmiş, bilgiye erişim demokratikleşmiş, ancak aynı zamanda dijital eşitsizlik gibi yeni sorun alanları da ortaya çıkmıştır. Eğitimin geleneksel işlevleri ile dijital çağın beklentileri arasındaki gerilim, yalnızca pedagojik bir mesele değil, aynı zamanda sosyal adalet, fırsat eşitliği ve toplumsal yapıların yeniden inşasıyla doğrudan ilişkilidir.

Dijitalleşmeyle Birlikte Dönüşen Öğrenme Biçimleri

Dijitalleşme ile bilgiye erişim, zamandan ve mekândan bağımsız hâle gelmiştir.

¹ Serdar Erdoğan, TESAM Eğitim Kürsüsü Direktörü.

Gelişen e-öğrenme platformları, artırılmış gerçeklik uygulamaları, yapay zekâ destekli öğrenme analitikleri ve çevrimiçi eğitim içerikleri, geleneksel sınıf yapısının ötesinde yeni öğrenme deneyimleri sunmaktadır (Anderson, 2008). Özellikle COVID-19 pandemisi sürecinde

yaygınlaşan uzaktan eğitim uygulamaları, bu dönüşümün zorunlu bir boyut kazandığını göstermiştir.

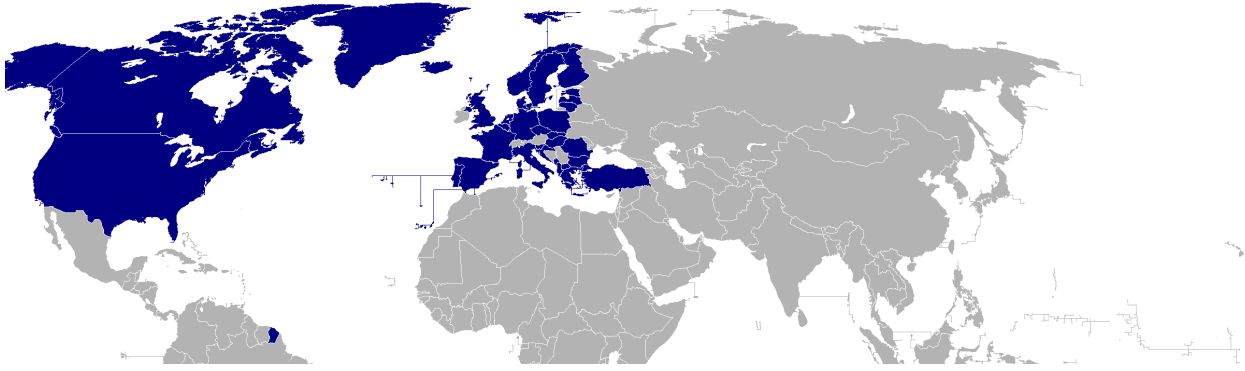
Yeni öğrenme biçimleri üç ana ekseninde öne çıkmaktadır:

- **Bireyselleştirilmiş Öğrenme:** Öğrencinin öğrenme hızı, ilgisi ve öğrenme stili doğrultusunda kişiselleştirilen içerikler sayesinde öğrenme deneyimi özelleştirilmektedir.

Bu durum, Piaget'nin bireyin aktif katılımına dayanan yapılandırmacı öğrenme anlayışıyla da örtüşmektedir.

- **Etkin Katılım ve Etkileşim:** Dijital araçlar, öğrencilerin pasif bilgi alıcısı rolünden çıkarak içeriği dönüştüren ve yeniden üreten katılımcılar olmalarını

"Özellikle COVID-19 pandemisi sürecinde yaygınlaşan uzaktan eğitim uygulamaları, bu dönüşümün zorunlu bir boyut kazandığını göstermiştir."

sağlamaktadır. Öğrenciler artık sadece okuyan değil; yazan, çizen, içerik üreten birer aktöre dönüşmektedir (Jenkins, 2009).

- **Çoklu Ortamlar Aracılığıyla Öğrenme:** Görsel, işitsel ve etkileşimli içeriklerle zenginleşen öğrenme ortamları, Bloom'un taksonomisinde yer alan üst düzey bilişsel becerilerin (analiz, sentez, değerlendirme) gelişimini desteklemektedir.

Bu dönüşümde önemli bir rol oynayan unsurlardan biri de Web 2.0 araçlarıdır. Katılımcı dijital kültürün bir ürünü olan bu araçlar; öğrencilerin sadece tüketici değil, aynı zamanda içerik üreticisi olarak aktif katılımını teşvik etmektedir. Padlet, Kahoot, Canva, Edpuzzle, Mentimeter, Wordwall gibi araçlar, öğrenme sürecini oyunlaştırmakta, öğrencilerin işbirlikçi etkinlikler içinde yer almasını sağlamakta ve öğretmenlerin öğrencilerin öğrenme süreçlerini daha esnek ve yaratıcı şekilde planlamalarına imkân tanımaktadır. Bu araçlar sayesinde öğrenciler düşüncelerini dijital panolarda paylaşabilmekte, anında geri bildirim alabilmekte ve çoklu ortamları kullanarak bireysel ürünler geliştirebilmektedirler.

Bu teknolojik gelişmeler, okulun yapısını ve öğrenme kültürünü de dönüştürmektedir. Artık fiziksel sınıfların sınırları dijital platformlarla aşılmış, öğrenme süreci sadece okul saatleriyle sınırlı olmak-

tan çıkmıştır. Uzaktan ve harmanlanmış (hibrit) öğrenme modelleri, okulun geleneksel anlamda sadece "eğitim veren" bir kurum olmasının ötesine geçerek, öğrenmenin sürekli ve çok kaynaklı gerçekleştiği bir öğrenme ekosistemine dönüşmesine neden olmuştur. Öğretmenler bu ekosistemde dijital içerik tasarımcısı, öğrenme sürecini yöneten rehber ve öğrenenlerin dijital okuryazarlığını geliştiren birer lider olarak konumlanmaktadır.

Öğretmen ve Öğrencinin Dönüşen Roller

Dijitalleşme süreciyle birlikte öğretmen, sınıfın mutlak otoritesi olmaktan çıkmakta; bilgiyi yönlendiren, süreci kolaylaştıran, rehberlik eden bir konuma evrilmektedir. Bu bağlamda "öğrenen merkezli eğitim" anlayışı, dijital çağın eğitim yaklaşımının temel taşı hâline gelmiştir (Prensky, 2001). Öğretmenin dijital okuryazarlığı, pedagojik yeterliliği kadar önem arz etmeye başlamış; eğitim fakülteleri ve hizmet içi eğitim programları bu alana yönelik içeriklerle güncellenmiştir.

Öğrenci ise artık bilgiye ulaşmak için öğretmene mahkûm değildir. Bilgiye hızlı ve çok çeşitli kaynaklardan erişebilen dijital kuşak öğrencisi, öğrenme sürecinin aktif katılımcısı ve yönlendiricisidir. Bu durum hem fırsatlar hem de zorluklar doğurmaktadır. Öğrencinin eleştirel düşünme becerisi ve dijital medya okurya-

zarlığı gelişmediği sürece, bilgi kirliliği ve yüzeysel öğrenme tehlikesi gündeme gelebilmektedir.

Ayrıca, öğretmen ile öğrenci arasındaki hiyerarşik ilişki dijital ortamda daha yatay bir forma bürünmüştür. Bu durum, eğitimde demokratikleşmeyi desteklemekle birlikte, disiplin ve sınıf yönetimi konusunda yeni stratejiler geliştirme ihtiyacını da beraberinde getirmiştir.

Dijital Eşitsizlik ve Eğitimde Yeni Uçurumlar

Her ne kadar dijitalleşme bilgiye erişimi demokratikleştirmiş gibi görünse de, bu sürecin toplumsal eşitsizlikleri derinleştirdiği de göz ardı edilemez. Donanım eksikliği, internet erişimsizliği ve dijital becerilerdeki yetersizlik gibi etkenler; sosyoekonomik düzeyi düşük bireylerin ve bölgelerin eğitimde daha da dezavantajlı konuma düşmesine neden olmuştur (Özer, 2021).

Pandemi sürecinde ve özellikle kırsal, düşük gelirli bölgelerde uzaktan eğitime erişimde ciddi sorunlar yaşandığı, internet erişiminde ve cihaz temininde önemli engeller olduğu gözlenmiştir (TÜİK, 2021). Eğitimde dijitalleşme politikaları, yalnızca teknolojik altyapının yaygınlaştırılmasını değil; aynı zamanda dijital pedagojilerin geliştirilmesini ve eğitimcilerin bu konuda desteklenmesini içermelidir. Aksi takdirde dijitalleşme, sosyal adalet hedefinden saparak, yalnızca belirli grupların fayda sağladığı bir ayrıcalığa dönüşebilir.

Türkiye’de Dijital Eğitim Politikalarının Dönüşümü

Türkiye’de dijitalleşme süreci, son yirmi yılda özellikle Fatih Projesi gibi büyük

çaplı teknoloji entegrasyonlarıyla ivme kazanmıştır. Akıllı tahtalar, tablet dağıtımları, e-içerik üretimi gibi uygulamalar devletin bu alandaki yatırımlarını ortaya koymaktadır. Ancak bu yatırımların pedagojik içerikle yeterince bütünleşmediği eleştirileri sıklıkla dile getirilmiştir (Yıldırım, 2017).

Pandemi sürecinde devreye alınan EBA (Eğitim Bilişim Ağı), dijital içeriklerin sunulduğu merkezi bir platform olarak önemli bir rol üstlenmiştir. Ancak hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin bu sistemi etkili kullanma yeterlilikleri noktasında çeşitli sorunlar yaşanmıştır. Türkiye örneği, dijitalleşmenin yalnızca teknolojik altyapı yatırımıyla sınırlı bir süreç olmadığını; aynı zamanda öğretmenlerin pedagojik yeterliliklerinin geliştirilmesini, öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerinin artırılmasını ve eğitim kültürünün bu dönüşüme uyum sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılmasını zorunlu kıldığını ortaya koymaktadır. Örneğin, Fatih Projesi kapsamında dağıtılan akıllı tahtaların sınıflarda aktif ve verimli kullanımı, öğretmenlerin dijital pedagojik becerilerine bağlı kalmıştır; bu nedenle hizmet içi eğitim programlarının niteliği belirleyici hâle gelmiştir. Benzer şekilde, EBA Akademi üzerinden sunulan çevrim içi öğretmen eğitimlerine katılım oranı artsa da, içeriklerin öğretim tasarımı konusunda derinleştirilmeye ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Öğrenciler açısından ise, EBA mobil uygulamasının yaygın kullanımı, cihaz sahipliği ve internet erişimiyle doğrudan ilişkili olmuş; özellikle kırsal bölgelerde eğitim erişimi ciddi ölçüde kısıtlanmıştır. Bu örnekler, dijital eğitim politikalarının yalnızca donanım temelli değil, insan kaynağını güçlendiren ve sosyoekonomik eşitsizlikleri gözetken çok katmanlı stratejilerle

"Eğitimde dijitalleşme politikaları, yalnızca teknolojik altyapının yaygınlaştırılmasını değil; aynı zamanda dijital pedagojilerin geliştirilmesini ve eğitimcilerin bu konuda desteklenmesini içermelidir."

yürütülmesi gerektiğini göstermektedir.

Sonuç

Dijitalleşme, eğitimi hem olanakları hem de sınırlarıyla yeniden şekillendirmektedir. Yeni öğrenme biçimleri ve roller, bilgiye erişimi hızlandırırken; öğretim süreçlerini daha etkileşimli, bireyselleşmiş ve yaratıcı hâle getirmektedir. Ancak bu dönüşüm aynı zamanda eğitimde dijital eşitsizlik, öğretmen yeterliliği, içerik kalite sorunları gibi yeni meydan okumaları da beraberinde getirmiştir.

Eğitim sistemleri, bu dijital dönüşümü yalnızca araçsal değil, aynı zamanda toplumsal bir mesele olarak ele almalı; tüm paydaşları kapsayan bütüncül politikalar geliştirmelidir. Teknoloji, doğru kullanıldığında eğitimi demokratikleştirebilir; ancak yapısal eşitsizlikleri görmezden gelen her yaklaşım, dijitalleşmeyi bir ayrımcılık aracına dönüştürebilir.

Bu nedenle, eğitimde dijitalleşme süreci; teknolojik yatırımlar kadar etik, pedagojik ve sosyolojik bir dönüşüm olarak değerlendirilmelidir. Öğretmenin yeni

rolü, öğrencinin dijital çağdaki konumu ve eğitim politikalarının adalet perspektifiyle yeniden kurgulanması, toplumsal değişimin yönünü belirleyecektir.

Kaynaklar

Anderson, T. (2008). The Theory and Practice of Online Learning. Athabasca University Press.

Jenkins, H. (2009). Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century. MIT Press.

Karakaya, Ö., & Karaman, S. (2020). Dijitalleşme Sürecinde Öğretmen ve Öğrenen Roller: Yeni Bir Pedagojik Yaklaşım Gereksinimi. Milli Eğitim Dergisi, 49(1), 23-48.

Özer, M. (2021). Covid-19 Salgını Sürecinde Türkiye’de Eğitimin Durumu ve Uygulamaları. Milli Eğitim Dergisi, 50(1), 1-23.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2021). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması.

Yıldırım, Z. (2017). Türkiye’de Eğitimde Dijitalleşme ve Fatih Projesi’nin Değerlendirilmesi. Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama, 7(1), 112-129.